

Utredningsinstituttet
for forskning og
høyere utdanning
(Tidl. NAVFs utredningsinstitutt)

TIL: STRATEGIAVDELINGEN, NORGES FORSKNINGSRÅD

FRA: KARL ERIK BROFOSS

DATO: 25.11.1993

**DEPARTEMENTENES SYN PÅ KUNNSKAPSGRUNNLAGET FOR
FORSKNINGSPOLITIKKEN**

I brev av 4. oktober 1993 til samtlige departementer ved departementsrådene ber Norges forskningsråd om departementenes syn på departementenes behov for kunnskap i forbindelse med forskningspolitiske beslutninger. Forskningsrådet ber departementene kommentere følgende spesifiserte problemstillinger:

- Betydningen av FoU som virkemiddel innenfor ulike politikkområder.
- Behovet for statistikk, dokumentasjon m.v.
- Behovet for utredninger/policyanalyser.
- Internasjonal utvikling og internasjonale trender i forskningspolitikken.

Samtlige departementer har pr. 25. november besvart henvendelsen. Kommunal- og arbeidsdepartementet har besvart henvendelsen med å henvise til at departementet arbeider med en strategisk plan for departementets FoU-aktivitet. Planen skal være ferdig i februar 1994 og departementet ber om å få komme tilbake til saken da.

Sammenfatningen av departementenes syn er organisert på følgende måte:

- I første del går vi kortfattet igjennom svarene fra det enkelte departement i den rekkefølge som Forskningsrådet har reist de ulike problemstillingene.
- I den andre delen systematiserer vi svarene for å trekke ut hovedtendensene.

Del I Sammenfatning

Betydningen av FoU som virkemiddel innenfor ulike politikkområder

Administrasjonsdepartementet:

Departementet har kommet kort i utformingen av en forskningsstrategi. Når det gjelder forskning knyttet til departementets arbeidsgiveransvar, har innsatsen vært knyttet til å evaluere gjennomførte tiltak for å etterprøve effekter av tiltakene. Departementet vil satse mer på forskning om personalpolitikens strategiske funksjon. Det er behov for at Forskningsrådet bidrar til å skaffe oversikt over området både nasjonalt og internasjonalt.

Det er behov for forskning og utredninger også på området forvaltningsutvikling. Departementet mener det er nødvendig med god kontakt med forskningsmiljøene for å sikre en problemforståelse og sikre en tilbakeføring av resultater. Departementet er interessert i kontakt med rådet om utforming av programområder på dette feltet. Det er viktig å følge med i tilsvarende forskning innen OECD og EF.

Departementet er også opptatt av å skaffe mer kunnskap om markedsforhold og effekten av konkurransepolitiske tiltak. Hovedtyngden av innsatsen skal på dette området kanaliseres gjennom Forskningsrådet.

Departementet peker på at departementets innsats på området levekårs- og inntektspolitikk i liten grad kanaliseres gjennom rådet. Kontakten går mer direkte til SSB og instituttsektoren.

Barne- og familiedepartementet:

Etter departementets syn er FoU en langsiktig innsats som det knytter seg betydelig grad av usikkerhet til. FoU er således et svakere virkemiddel enn økonomiske og juridiske tiltak i et mål- og resultatstyringsperspektiv. FoU innsats vil være viktigst innen politikkområder hvor behovet for ny kunnskap og omstilling er størst.

Departementet fremhever at den generelle forskningspolitikken i større grad enn tidligere er Forskningsrådets og KUFs ansvar.

Innen departementets politikkområder skal FoU brukes til:

- kunnskap om den verden politikken skal implementeres i - det vil si politikkenes rammebetingelser
- FoU som et virkemiddel for å nå andre mål
- FoU for å evaluere tiltak.

Innen familie- og likestillingspolitikken skal FoU brukes til å evaluere de reformer som er satt i gang på området. Forskningen vil bli sett i nær sammenheng med barne- og

ungdomsområdet. Innen barne- og ungdomspolitikken vektlegger departementet forskning som er knyttet til en oppfølging av FNs barnekonvensjon. På området forbruker- og produktsikkerhetspolitikken er departementet opptatt av forskning som tar opp forbrukerens situasjon, atferd og valg.

Departementet vil i stor grad kanalisere ressurser til FoU-virksomhet gjennom programsamarbeid med Forskningsrådet.

Finansdepartementet:

Departementet har interesser i og av forskning både som samordningsdepartement og som fagdepartement. Departementet er som samordningsorgan opptatt av at forskningspolitikken som helhet baseres på hvilke behov samfunnet har for forskning derav hvilket omfang og innretning den bør ha i forhold til andre innsatsfaktorer i den økonomiske politikk og finanspolitikken. Forskning er av stor betydning for departementet i dets arbeid med å effektivisere den offentlige forvaltning. Forskning er likeledes et viktig virkemiddel for vekst i næringslivet.

Som fagdepartement er departementets interesser for forskning rettet mot følgende områder:

- demografi
- miljøspørsmål
- økonomisk politikk
- skatte- og avgiftsspørsmål
- strukturpolitiske spørsmål
- forholdet mellom teknologiutvikling og økonomiske utviklingsprosesser
- forskning om forskning

Fiskeridepartementet:

FoU er et sentralt virkemiddel for departementet både for den forvaltningsrettede og den næringsrettede del av virksomheten. Dette avspeiles blant annet i at 28% av departementets budsjett for 1994 går til slik virksomhet. Styringen av forskningen har skjedd ved at departementet har trukket opp overordnede mål for FoU-bevilgningene. Departementet har så langt arbeidet tett sammen med NFFR i dets arbeid med å utvikle strategi- og plandokumenter. Departementet ønsker at et slikt nært samarbeid forsetter med det nye forskningsrådet. Det sentrale spørsmål for departementet i den sammenheng er om og hvordan prioriteringene av departementets FoU-midler bidrar til oppnåelse av departementets forvaltnings- og næringspolitiske mål.

Forskningsrådet vil kunne spille en viktig rolle balnt annet som rådgiver om hvilke områder det kan høstes gevinster på ved en aktiv FoU-innsats. I forlengelsen av dette fremhever departementet at forskningsresultatene må presenteres på en slik måte at de er egnet som beslutningsgrunnlag for departementet.

Forsvarsdepartementet:

Departementets FoU-ansvar omfatter alle sider ved Forsvarets virksomhet, utvikling og betydning i en samfunnsmessig og politisk sammenheng nasjonalt og internasjonalt.

Kunnskap er viktig for politikkutforming. Særlig er forskningen viktig for følgende områder:

- forsvars- og sikkerhetspolitikk
- forsvarsstrukturer og -systemer
- våpenteknisk systemutvikling
- ledelses- og styringssystemer

Forskningsrådet kan spille en viktig rolle i å bidra til et bedre samspill mellom sivil og militær FoU. Dette kan føre til en samordning og mer helhetlig ressursutnyttelse.

Justisdepartementet:

Departementet ser det som sin oppgave å ha tilstrekkelig kontroll over og lede de beslutningsprosesser som fører frem til å bestemme de forskningsområder der departementet skal delta. jfr. departementets FoU-strategi.

Følgende områder er av interesse for departementet:

- økonomisk kriminalitet
- rusmiddelforskning
- forskning om seksuelt misbruk
- trafikkforskning

Departementet har til vurdering en eventuell opprettelse av et forskningsprogram for kriminalitetsforebygging.

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet:

Departementet står i en dobbeltstilling i forskningspolitikken. For det første er departementet Regjeringens forskningskoordinerende departement. For det andre er departementet et sektordepartement med behov for kunnskap innen de sektorer det har et ansvar for.

Som forskningskoordinerende organ, har departementet behov for kunnskap som fremmer en helhetlig, fremsynt og samordnet forskningspolitikk. I den sammenheng er det viktig for departementet at Forskningsrådet utvikler en høy forskningspolitisk kompetanse. Departementet forventer ikke at Forskningsrådet skal kunne komme med råd til alle elementer av forskningspolitikken med en gang, ei heller de bestillinger som er gitt i siste forskningsmelding. Departementet forventer derimot at Forskningsrådet kommer med et samlet og internt avveid innspill til neste forskningsmelding når det gjelder behovet for kompetanse og kapasitet i forbindelse med kunnskapsgrunnlaget for forskningspolitikken.

Departementet har behov for kunnskap om:

- forskning og forskningssystemet
- sammenhengen mellom forskning og samfunn
- effekten av FoU-innsats for næringslivet, forvaltningen og samfunnet
- trender og utfordringer av betydning for utvikling av FoU-strategi
- valg av virkemidler for teknologipolitikk og næringsutvikling.

Etter departementets syn er den mest påkrevende oppgaven nå at Forskningsrådet sikrer og forsterker det apparat som skal sørge for det nødvendige kunnskapsgrunnlaget for forskningspolitikken. Det er særlig viktig å sørge for at kunnskapsapparatet er samordnet og at det dekker alle sentrale kunnskapsbehov innen forskningspolitikken. Departementet peker i den forbindelse på nødvendigheten av at forskning om innovasjon og teknologi sikres et fast forankringspunkt.

Når det gjelder departementets sektoransvar, påpekes det at det så langt er brukt små midler til KUF-sektoren. Det fremheves at det er behov for et oppfølgingsprogram om utdanningsforskning. Det bør derfor etableres en programkomité for drøfting av fremtidige innsatser på dette området. Også innen kirkesektoren er det behov for en styrket forskningsinnsats.

Kulturdepartementet:

Forsknings- og utviklingsarbeid er et virkemiddel for departementets politikk innenfor kultur, media og idrett. Departementet har behov for basiskunnskap om nåsituasjonen og utviklingen innen disse feltene. Departementet er lite forskningsintensivt og har derfor problemer med å opparbeide den nødvendige forskningspolitiske ekspertise.

Landbruksdepartementet:

Landbruksnæringen er inne i en periode med en sterk omstilling. Departementet legger i den sammenheng stor vekt på FoU som et viktig virkemiddel innenfor sektorpolitikken.

Departementet har behov for Forskningsrådet som en forskningspolitisk rådgiver i flere sammenhenger:

- prioritering av nye satsingsområder
- organiseringen av LDs forskningsinstitutter
- evaluering
- internasjonalt FoU samarbeid
- forholdet mellom kunnskapsproduksjon og samfunn

Departementet ønsker spesifikt at Forskningsrådet skal gi råd med hensyn til prioriteringer innenfor LDs budsjett til FoU og til utformingen av instituttpolitikken.

Miljøverndepartementet:

Departementet bruker FoU som et miljøvernpolitisk virkemiddel til:

- avdekke problemstillinger før det er blitt en del av det generelle kunnskapsnivå i samfunnet. Dette omfatter økologisk grunnforskning og tverrvitenskapelig forskning om samfunnsmessige endringsprosesser
- vitenskapelig grunnlag for valg av virkemidler
- integrasjon av miljøvern hensyn i bred forstand
- virkemiddel i internasjonale forhandlinger.

Departementet forventer av Forskningsrådet at det ikke etableres et skarpt skille mellom grunn- og anvendt forskning på miljøvernforskningen. Det er nødvendig med en god dialog mellom departementet og Forskningsrådet for å sikre en gjensidig forståelse mellom brukerinteresser og forskningsfaglige vurderinger av forskbare problemstillinger. Departementet ser et mulig problem i at det ikke lenger har ett forum og forholde seg til. Det er således nødvendig å utvikle gode rutiner for samhandlingen.

Nærings- og energidepartementet:

Forskning er et viktig virkemiddel for departementet i to henseender:

- som hjelpemiddel til utøvelse av departementets oppgaver
- ivaretagelse av sektorens kunnskapsbehov - som et virkemiddel i næringspolitikken.

Departementets utgangspunkt er at Forskningsrådet skal være en aktiv rådgiver for departementet når det gjelder forskningspolitiske spørsmål. For å kunne være en rådgiver er det viktig at det blir etablert et kunnskapsgrunnlag for virksomheten og at det eksisterer et apparat som kan bistå med å etablere dette grunnlaget. Departementet retter derfor søkelyset mot organiseringen av kunnskapsinnhenting og påpeker behovet for en gjennomgang på området for å etablere sterke enheter. Omorganiseringen av Utredningsinstituttet og etableringen av ASTRA er viktig i denne sammenhengen.

Samferdselsdepartementet:

Departementet prioriterer FoU høyt og legger stor vekt på dette som et faglig grunnlag for politikkutforming. Et eksempel på dette er utarbeidelsen av NVVP 1994-1997.

Departementet legger stor vekt på at Forskningsrådet finner gode faglige og organisatoriske løsninger på håndteringen av samferdselsforskningen. Departementet ønsker at denne forskningen skal forankres i ett områdestyre og at området Kultur og samfunn peker seg naturlig ut.

Sosial- og helsedepartementet:

FoU er viktig for departementet i politikktutformingen, til å bygge opp langsiktig kompetanse og for å gjennomføre politikken ved bruk av forsøk og utviklingsarbeid. Departementet har hatt en tradisjon i å definere forskningsbehov ut i fra egne brukerbehov. Med det utvidete sektoransvar departementet har fått, vil departementet i større grad nå se på all forskning i sektoren for dermed ivareta hele sektorens forskningsbehov. I dette arbeidet vil det være viktig å kunne bruke Forskningsrådet som forskningspolitisk rådgiver.

Utenriksdepartementet:

Departementet har ikke noe samlet syn på de problemstillinger som reises. Departementet er tredelt og blir derfor behandlet slik i den videre fremstillingen.

"Utenriksdepartementet":

Siktemålet med FoU-virksomheten er å gi et best mulig grunnlag for beslutninger og politikktutforming. Gjennom FoU-bevilgningene søker departementet å bidra til at forskningsinstitusjonen bygger opp kompetanse på bestemte felter.

Departementet fokuserer sin FoU-virksomhet til følgende områder:

- Nye sikkerhetspolitiske utfordringer
- Regionalisering i Europa og utvikling i Norges nærområder
- Profilering av Norge som industrinasjon, markedsføring av Norge som investeringsland
- Norges ressursituasjon i en utenrikspolitisk og utenriksøkonomisk sammenheng.

"Handelsdepartementet":

Departementet er i liten grad initiativtaker/oppdragsgiver av FoU utover det som er nevnt under "Utenriksdepartementet". Det blir likevel pekt på at Norges forhold til EF og EFTA samt gjennomføringen av EØS er av særskilt interesse. Forskningsrapporter som omhandler disse feltene er derfor av interesse.

"Bistandsdepartementet":

Departementet legger stor vekt på bistand til forskning som en del av den totale bistandspolitikken. Det arbeides for tiden med en gjennomgang av en operasjonalisering av de politiske målene med forskningsbistanden og organiseringen av denne. Departementet ønsker å medvirke til å styrke utviklingsforskning ved norske institusjoner og vil i samarbeid med Forskningsrådet identifisere og starte forskningsprogrammer på aktuelle bistandspolitiske områder.

Ressursavdelingen ("Utenriksdepartementet") lister opp følgende temaområder:

- Internasjonal handelspolitikk og miljøkrav
- Gjeldssituasjonen og gjeldsslettetiltak
- Utenlandsinvesteringer og privatisering av foretak i u-land
- Regionalt samarbeid og integrasjon i Sør
- Befolkningsspørsmål og migrasjon
- Miljø-, energi- og ressursforvaltningsspørsmål i Nord/Sør- eller Sør/Sør-perspektiv
- U-lands behandling av globale miljøproblemer, og spørsmål knyttet til miljøvennlig teknologi.

Behovet for statistikk, dokumentasjon m.v.

Administrasjonsdepartementet:

FoU-statistikken er dårlig kjent i departementet. Departementet har behov for nasjonale og internasjonale oversikter over forskning på feltene: arbeidsgiveransvar, forvaltningsutvikling og konkurransepolitiske tiltak. Oversiktene må inneholde sammendrag av problemstillingene og de viktigste resultatene. Departementet har videre behov for at oversikter som kan gi oversikt over miljøer og personer som arbeider innen feltene.

Barne- og familiedepartementet:

Etter departementets syn er statistikken for grove til at de er nyttige for departementets formål. Det ønsker at barn- og ungdomsforskning kan identifiseres innen kategoriene sosiale forhold, helse etc. Departementet er videre opptatt av at statistikken kan fange inn hvor mye av midlene som går til forsøks- og utviklingsarbeid i kommunene.

Finansdepartementet:

departementet har behov for statistikk både på mikro- og markoplanet. Det er behov for statistikk om finansiering av offentlig og privat forskning, fordelingen av forskningsressursene samt resultater av forskningsinnsatsen.

Fiskeridepartementet:

FoU-statistikken er rimelig god når det gjelder den offentlige FoU-innsatsen. Det bør imidlertid arbeides mer med å få bedre oversikt over den private FoU-innsatsen innen sektoren. Departementet er opptatt av at FoU-statistikken bedre får frem resultatsiden av forskningsinnsatsen. Departementet varsler at det vil komme til bake til spørsmålet om inndeling/detaljeringsnivå i statistikken.

Forsvarsdepartementet:

Det er et behov for å styrke statistikk og dokumentasjonsgrunnlaget generelt innen departementets ansvarsområde. Departementet er særlig opptatt at

statistikken bedre får frem fordelingen av ressursene på fagmiljøer, fagområder og ikke minst hvilke resultater som oppnås ved forskningsinnsatsen.

Justisdepartementet:

Departementet føler ikke noe konkret behov for å styrke statistikken for sine forskningspolitiske beslutninger. Men generelt er departementet opptatt av at resultatsiden bedre fanges inn. Dette vil gjøre det lettere å se forskningsinnsatsen i forhold til aktuelle samfunnsmessige behov.

Kirke-, utdannings og forskningsdepartementet:

For departementets forskningspolitiske formål har departementet hatt stort utbytte av statistikken, både nasjonal og internasjonal statistikk. Departementet reiser imidlertid en generell problemstilling om hvor hensiktsmessig statistikken er utformet i forhold til ulike departementers formål. Departementet er videre opptatt av at resultatsiden ikke kommer godt nok frem. Ressurssiden er rimelig bra dekket.

Når det gjelder utdanningspolitiske formål, er FoU-statistikken lite hensiktsmessig utformet. Formålsgrupperingene i statistikken bør i denne sammenhengen gjennomgås. I særlig grad er departementet opptatt av statistikkens definisjon av utviklingsarbeid som det finner uklar og lite egnet for departementets formål.

Kulturdepartementet:

Departementet har lite behov for den generelle FoU-statistikken. Derimot ønsker departementet mest mulig konkret informasjon om prosjekter, forskere og forskningsinstitusjoner innenfor områdene kultur-, media- og idrettsforskning.

Landbruksdepartementet:

FoU-statistikken har vært meget nyttig for departementet, men den er for aggregert. Den burde åpne mulighetene for en grundigere og mer detaljert dokumentasjon innen departementets ansvarsområder. Departementet påpeker at man bør ta sikte på en bedre samordning av FoU-statistikken og departementets egen informasjonsinnhenting i forbindelse med departementets mål- og resultatstyring av departementets egne institusjoner.

Miljøverndepartementet:

Departementet peker på at det er vanskelig å avgrense FoU innen miljøområdet fra annen virksomhet som for eksempel overvåking. Det har ført til ulik praksis innen miljøforvaltningen med hensyn til registrering av FoU-aktivitet. Departementet har/er i ferd med å utvikle sin egen prosjektdatabase. På sikt vil de organer som

sorterer under departementet, integreres i dette opplegget. Behov for en klarere grensedragning mellom FoU og overvåkning. Departementet har i en årrekke hatt nytte av FoU-statistikken, men påpeker at en egen kategori for miljøforskning vil være svært nyttig. Likeledes at det er et behov for å kunne knytte statistikken til geografiske områder.

Nærings- og energidepartementet:

Tilgjengeligheten av FoU-statistikken oppfattes ikke som noe stort problem. Statistikken er omfattende og kompleks. Det er derfor behov for å forbedre presentasjonen av statistikken. Det er også ønskelig at statistikken skulle kunne være mer direkte tilgjengelig i forbindelse med departementets løpende arbeid og ikke bare i skriftlig form.

Samferdselsdepartementet:

Departementet har liten bruk for FoU-statistikken i arbeidet med å utforme departementets politikk. Men det reises et stort spørsmålstegn ved tilgjengeligheten av statistikken.

Sosial- og helsedepartementet:

FoU-statistikken vil i tiden fremover stå sentralt i arbeidet med å utvikle en FoU-plan for departementet. I den sammenheng er departementet opptatt av at statistikken gir oversikt over forskningsinnsatsen i sektoren med hensyn til volum, hvor forskningen utføres samt et bilde av rekrutteringssituasjonen innen departementets ansvarsområde. Det er ønskelig at FoU-statistikken får en mer brukervenlig presentasjonsform. Blant annet ønskes en mer samlet presentasjon av sektorens FoU-virksomhet.

"Utenriksdepartementet":

Departementet har generelt stor nytte av SSBs statistikkmateriale. Det kan være særlig behov for statistikk og dokumentasjonsgrunnlag for de prosjekter og utredninger som angår utenrikshandelspolitiske spørsmål.

"Handelsdepartementet":

Støtte til forsknings- og utdanningsprosjekter inngår som et sentralt område under Handlingsprogrammet for Sentral- og Øst-Europa samt SUS-landene. I denne sammenheng vil det være av stor interesse å få informasjon om støtte over de ordinære forskningsbudsjetter til forsknings- og utdanningsprosjekter knyttet til disse geografiske områdene.

"Bistandsdepartementet":

Departementet har ingen kommentarer til dette.

Behovet for utredninger/policyanalyser

Administrasjonsdepartementet:

Departementet anser ikke idag å ha et særskilt behov på dette området.

Barne- og familiedepartementet:

Departementet anser at forskning om forskning er viktig da dette sammen med evalueringer av programmer og innsatsområder kan bidra til å heve kvaliteten på forskningen og kvaliteten av organiseringen av forskningen. Det peker på at det så langt har vært lagt for liten vekt på de samfunnsmessige virkninger av forskningen. Departementet reiser problemstillingen om hvor stor betydning forskningsbasert kunnskap har for formuleringen og utøvingen av politikken på sentralt og lokalt nivå innen departementets ansvarsområde. Det burde undersøkes hvilken betydning dette har hatt og finne ut hvordan og hvorfor en del forskning har hatt/ikke hatt effekt på dette.

Finansdepartementet:

Departementet har ingen vesentlige merknader til dette utover å presisere at evalueringer av FoU-innsatsen ikke bør være ensidig rettet mot prosjekter, men også fange inn den samlede FoU-innsatsen.

Fiskeridepartementet:

Et sentralt problemområde for departementet er spørsmålet om virkningene av forskning generelt og mer spesielt, forholdet mellom teknologisk endring og økonomisk vekst. Her er det viktig at det gis mer systematiske tilbakemeldinger fra Forskningsrådet om kunnskapsstatus på området slik at departementet lettere enn i dag kan holde seg orientert på feltet.

Forsvarsdepartementet:

Dette dekkes i hovedsak gjennom Forsvarets egne institusjoner. Men det er et behov for å tilrettelegge for et utvidet samarbeid mellom sivil og militær forskning.

Justisdepartementet:

Det er viktig at forskningen er orientert mot aktuelle samfunnsmessige behov. Departementet har derfor utarbeidet en forskningsstrategi med følgende elementer:

- Mer vekt på en brukerorientering slik at kunnskapen kan anvendes av departementet.
- Mer satsing på interne forskningsmiljøer slik at problemstillingene samsvarer bedre med sektorens kunnskapsbehov.
- Deltakelse i programmer og prosjekter forutsatt at departementet får innflytelse på forskningen.

Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet:
Som sektordepartement med ansvar for utdanningspolitikken føler departementet at det har et behov for en større regularitet i utdanningsforskningen, og at det er et behov for en forskning som går på tvers av tradisjonelle disiplinskiller. For å oppnå dette er det et behov for å etablere forskningsmiljøer og stabile nettverk.

Kulturdepartementet:
Departementet føler behov for at forskningen som kulturfaktor og forskningens relasjoner til grunnleggende humanistiske og demokratiske verdier mer kommer i fokus.

Landbruksdepartementet:
Departementet inviterer Forskningsrådet til en dialog for å utvikle spesifikke prosjekter. Mer generelt anser departementet at evalueringer er nyttige og bør brukes i forkant av beslutninger i en sak. Evalueringer er imidlertid kostbare. Det bør derfor foretas en kritisk gjennomgang av bruken av evalueringer.

Miljøverndepartementet:
Departementet understreker behovet for genuint tverrfaglige analyser. Nå er analysene for disiplinorienterte og hvis de er tverrfaglige, så er det innen rammer satt av fakultetsgrensene. Det er behov for å styrke samfunnsfaglige studier inne sektoren. Departementet startet i 1989 et stipendiatprogram for kvinner for å øke kvinneandelen innen miljøinstituttene og for å utvikle kvinneperspektivet på miljøforskningen. Dette programmet bør evalueres.

Nærings- og energidepartementet:
Departementet finner det vanskelig å si noe generelt om dette. Mye av behovet dekkes gjennom egen kapasitet og programmer som allerede går i Forskningsrådet. Det peker likevel på at det er et behov for ekstrahere og bearbeide foreliggende materiale. Departementet tar i den sammenheng opp spørsmålet om tilgangen til slik kompetanse og hvordan denne kan/bør organiseres. Departementet påpeker at omorganiseringen av Utredningsinstituttet og etableringen av ASTRA er sentralt i denne sammenhengen.

Samferdselsdepartementet:
Departementet reiser spørsmålet om i hvilken grad brukerne er bevisst på hvilke områder det er behov for økt kunnskap. Departementet er i løpende dialog med aktuelle forskningsmiljøer om dette. Det peker også på at det er behov for fra Forskningsrådets side å prioritere formidlingen av resultater fra programforskningen.

Sosial- og helsedepartementet:
Det er et behov for at analysene i større grad fokuserer på resultatsiden av forskningen og at oppmerksomheten også i større grad rettes spørsmål som i hvilken grad

systemer og beslutninger endres som følge av FoU-virkosomhet og hvilke forutsetninger som må være tilstede for at kunnskapen skal tas i bruk.

"Utenriksdepartementet":

Behovet for utredninger og policy-analyser om forskningspolitikken har hittil vært begrenset.

"Handelsdepartementet":

Departementet har ingen kommentarer til dette.

"Bistandsdepartementet":

Norge har som mål å bygge opp forskningskapasitet og forskerkompetanse i utviklingslandene. Departementet er derfor interessert i evalueringer av ulike former for forskningsbistand.

internasjonal utvikling og internasjonale trender i forskningspolitikken

Administrasjonsdepartementet:

Departementet ser ikke i dag å ha et særskilt behov på dette området.

Barne- og familiedepartementet:

Departementet fremhever Childwatch som viktig for departementet da dette er et internasjonalt nettverk som har som formål internasjonal spredning av barneforskning og forskningsbasert kunnskap om barn og unge. BFD støtter organisasjonen økonomisk og oppfordrer Forskningsrådet til å følge og støtte virksomheten. Departementet ser det som viktig at det blir en økt nasjonal og internasjonal forskningsinnsats på det spare- og kredittpolitiske området samt familienes egne langsiktige økonomiske beslutninger.

Finansdepartementet:

Viktige sider av departementets område ivaretas av Statistisk sentralbyrå.

Fiskeridepartementet:

Departementet legger vekt på at deltakelse i det internasjonale forskningssamarbeidet støtter opp under de nasjonale målsettingene for FoU-innsatsen, og omvendt, at norske prioriteringer formidles iverfor det internasjonale forskningssamarbeid Norge deltar i.

Forsvarsdepartementet:

Det er et behov for en økt internasjonal innsikt innen departementets ansvarsområde særlig med hensyn til forholdet mellom sivil og militær FoU. Dette vil gi bedre faglig samordning, finansiering og ikke minst organisatoriske løsninger av forskningen også på nasjonalt plan.

Justisdepartementet:

Departementet har et løpende behov for å være oppdatert på sine ansvarsområder. Departementet fremhever i den forbindelse kriminalitetsutvikling, migrasjonsutvikling og organisasjonsutvikling/administrative metoder. Det er fagavdelingene som har dette ansvaret i departementet.

Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet:

Departementet legger stor vekt på å følge med i den internasjonale utviklingen. Dette gjøres gjennom kontakt med norske fagmiljøer og deres internasjonale nettverk og ved deltakelse i internasjonale samarbeidsorganisasjoner. Departementets vitenskapelige rådgiver har spilt en betydelig rolle på dette feltet. Departementet understreker at Forskningsrådet må ha et særskilt ansvar i forbindelse med den forskning rådet finansierer. Departementet er imidlertid mer tvilende til hvorvidt det er hensiktsmessig at forskningsrådet fungerer som et mellomledd mellom departementet og de internasjonale arenaene.

Kulturdepartementet:

Det er av stor betydning for departementet å ha en viss kontakt med forskningen i andre land. Men informasjonsinnhenting må være målrettet. Direkte kontakt mellom departementet og omverden synes å være den mest hensiktsmessige formen.

Landbruksdepartementet:

Internasjonalt forskningssamarbeid er viktig da det bidrar til å støtte opp under nasjonale forsknings- og næringspolitiske mål. Departementet er særlig opptatt av koordineringen mellom internasjonal FoU-deltakelse, nasjonale forskningsprogrammer og næringsutvikling.. Departementet har bedt Forskningsrådet om å få være representert som observatører i referansegruppene for EFs forskningsprogrammer samt være med som eksperter i komitemøtene når situasjonen tillater det.

Miljøverndepartementet:

Departementet anser at tilbakeføring av kunnskap om bruk av forskningsressurser, resultater og effekter av innsatsen i internasjonal sammenheng, har vært for dårlig. Departementet vurderer for tiden i hvilken form departementet skal delta i det internasjonale forskningsstrategiske arbeidet.

Nærings- og energidepartementet:

Departementet omtaler ikke dette punktet.

Samferdselsdepartementet:

Det er viktig å følge med og delta i det internasjonale arbeidet da dette kan bidra til at vi får mer ut av egne ressurser. For departementet er det særlig viktig å følge med i de endringer som finner sted i transportmarkedet i Europa. Forskningsrådet må ha et ansvar for å ha en

totaloversikt over den internasjonale forskningsaktiviteten. Sektormyndighetene må holdes løpende orientert.

Sosial- og helsedepartementet:

Departementet ønsker å få innsyn i den eksisterende kunnskap man har i andre land om resultater og effekter av FoU-innsatsen herunder evalueringsforskning knyttet til forsøksvirksomhet.

"Utenriksdepartementet":

Departementet har behov for å være bedre oppdatert om hva som skjer på den internasjonale forskningspolitiske arena - ut over det forskningssamarbeid som følger av Norges forskningssamarbeid med EF. Departementet har forventninger til Forskningsrådet som paraply-organ i denne sammenheng.

"Handelsdepartementet":

Behovet for å være oppdatert på som skjer på relevante områder, er meget stort, og er etter departementets syn tilfredsstillende ivaretatt gjennom det apparat som er bygget opp. Norge har bilaterale forskningssamarbeidsavtaler med enkelte land. Rapporteringen av dette fagsamarbeidet har vært for tilfeldig. Her vil det være behov for å innlede et nærmere samarbeid med Forskningsrådet. Det er videre interesse for å motta informasjon om bruk av forskningsressurser i internasjonal sammenheng, resultater og effekter av innsatsen.

"Bistandsdepartementet":

Departementet kommenterer ikke dette spesifikt.

Del II Hovedtendensene

I fremstillingen av hovedtendensene vil vi holde oss til den hovedinndeling som Forskningsrådet har i sitt brev til departementene.

Betydningen av FoU som virkemiddel innenfor ulike politikkområder

Det fremgår av svarene fra departementene at de oppfatter FoU-virksomhet som et viktig virkemiddel for dem. FoU-virksomhet kjennetegnes imidlertid av at den er en langsiktig innsats som det knytter seg betydelig grad av usikkerhet til. Barne- og familiedepartementet fremholder dette eksplisitt og peker på at FoU er et svakere virkemiddel enn økonomiske og juridiske virkemidler i et målstyringsperspektiv. På mange måter gjennomsyrrer et slikt syn også de andre departementenes svar uten at det

formuleres så eksplisitt som for dette departementets vedkommende.

Som en generell kommentar til svarene, er det grunn til å fremheve at departementene har svart med utgangspunkt i departementenes FoU-behov som springer ut av departementenes ansvar som forvaltningsorganer og ikke som organer som har et ansvar for kunnskapsbehov i sektorene som sådan. Det er viktig å merke seg dette fordi en fortolkning av svarene er at departementene foretar en nyorientering i forhold til sektoransvarsprinsippet. Departementene svarer således ikke lenger med utgangspunkt i at de har et ansvar for å dekke sektorenes kunnskapsbehov, men er mye mer selvsentrert rundt deres egne kunnskapsbehov som forvaltningsorganer. Det er mulig at dette er en konsekvens av de problemstillinger Forskningsrådet har reist for departementene, men behøver ikke bare være det. Eksempelvis peker BFD på at den generelle forskningspolitikken i større grad enn tidligere er Forskningsrådets og KUFs ansvar. Det er FIN, KUF, NOE, SD og SOS som fremhever at de også har et ansvar for hele sektorens kunnskapsbehov. Strengt tatt er det kun de tre siste som tar på seg et ansvar for helheten i sektoransvaret. FIN og KUF tar egentlig ikke opp den siden, men understreker sitt overordnede ansvar for helheten i systemet. Forskningsrådet bør således forfølge denne problemstillingen og få avklart om det faktisk er en nyorientering som nå finner sted. I så fall vil det bety en dramatisk omlegging av en av grunnsøylene i norsk offentlig forskningspolitikk de siste 10 årene.

To av departementene, KUF og NOE, tar opp en overordnet problemstilling knyttet til Forskningsrådets oppgave som forskningspolitisk rådgiver. De peker på nødvendigheten av å ha et apparat som er i stand til å gi det nødvendige kunnskapsgrunnlag for den forskningspolitiske rådgivningen. Det er i den forbindelse viktig at Forskningsrådet selv har en nødvendig kompetanse, men viktigere, at det finnes et apparat eksternt som dekker alle sentrale kunnskapsbehov i forskningspolitikken. Begge departementene understreker viktigheten av at forskning om innovasjon og teknologi sikres et fast organisatorisk forankringspunkt.

Når det gjelder departementenes bruk av FoU som grunnlag for departementene som forvaltningsorganer, kan dette oppsummeres på følgende måte:

- politikkenes rammebetingelser med vekt på kunnskap om den virkelighet tiltakene skal implementeres i
- identifisere problemstillinger departementene må ta standpunkt til
- FoU som et virkemiddel på linje med andre virkemidler
- undersøke effektene av offentlige tiltak.

Departementene lister opp en rekke politikkområder hvor en innsats er nødvendig. For en opplisting av disse områdene, henviser vi til del I.

Det er grunn til å merke seg at flere av departementene gir uttrykk for at det er viktig med brukernær forskning. Det vil si forskning som er nær knyttet opp til de saker departementene til en hver tid har på sin dagsorden. Her skisserer de flere tiltak de mener er nødvendig for å oppnå dette. De viktigste er:

- Mer satsing på interne forskningsmiljøer slik at problemstillingene mer samsvarer med sektorens kunnskapsbehov
- Deltakelse i programmer og prosjekter forutsatt at departementene får innflytelse på forskningen.

En del departementer har eller er i ferd med å utvikle egne FoU-strategiske programmer.

Et par kommentarer er nødvendig i denne sammenheng. For det første er det fra Forskningsrådets side grunn til å merke seg at det synes å være en tendens til at departementene ønsker å rette seg mer direkte til departementsinterne forskningsmiljøer og institutter som tradisjonelt er nært knyttet til dem. Det er viktig at denne orienteringen skjer i samråd med Forskningsrådet ellers kan man lett havne i den situasjonen at den departementsinterne forskningen ikke ses i sammenheng med Forskningsrådsforskningen.

For det andre vil det være viktig at Forskningsrådet etablerer rutiner i forholdet til departementene som fanger opp de forskningsbehov departementene faktisk har. Departementenes interesser bør integreres i Forskningsrådssystemet ellers vil parallelle forskningsrådsliknende strukturer lett oppstå. I forlengelsen av dette er det nødvendig å etablere rutiner internt i Forskningsrådet som underletter behandlingen av forskningsspørsmål som går på tvers av område inndelingen. Eksempelvis er Miljøverndepartementet sterkt opptatt av disse spørsmålene, men de er ikke alene. I det hele må departementsforskningens forankring i Forskningsrådet følges nøye opp.

For det tredje bør Forskningsrådet nytte departementenes arbeid med å etablere egne FoU-strategiske planer til å sikre en samordning og samforståelse av den FoU-aktivitet som departementene sikter mot, med det strategiske ansvar Forskningsrådet har for helheten i det norske forskningssystem. Forskningsrådet må således på banen i forbindelse med departementenes planleggingsvirksomhet.

Behovet for statistikk, dokumentasjon m.v.

De fleste departementene gir uttrykk for at FoU-

statistikken er nyttig for å gi en generell oversikt over ressursbruken i forskningssystemet. Derimot er det et uttrykt savn at resultatsiden ikke fremkommer like tydelig. Det er i følge departementene et klart behov for at resultatsiden av forskningen synliggjøres i langt større grad i FoU-statistikken enn tilfellet er i dag. Det er imidlertid, etter vår vurdering, et spørsmål om dette kan og skal knyttes direkte til FoU-statistikken. Etter vårt syn er resultatsiden av forskningsinnsatsen et område som best lar seg fange inn gjennom egne studier/evalueringer. Dette forhindrer selvsagt ikke at det bør arbeides med å bygge inn resultatindikatorer i FoU-statistikken, men det vil være begrenset hvor langt man kan komme i denne retningen.

En annen side av synliggjøringsproblemet knytter seg, i følge noen departementer, til det forhold at statistikkens kategorier er for grove i forhold til departementenes behov. Mer konkret etterlyses det at FoU-innsatsen innen for den enkelte sektor lettere lar seg identifisere. To forhold står sentralt her. For det første stiller noen departementer spørsmålsteget ved de definisjoner som ligger til grunn for statistikken. Eksempelvis påpeker KUF at for sitt sektorspesifikke kunnskapsbehov er definisjonen av 'utviklingsarbeid' for uklar og derfor lite egnet til departementets formål. Likeledes påpeker Miljøverndepartementet at det har problemer med å avgrense 'overvåking' i forhold til annen FoU-innsats.

For det andre finner enkelte departementer det vanskelig å identifisere sine sektorer i FoU-statistikken. Miljøverndepartementet ønsker således at miljøforskning skulle være en egen kategori. Tilsvarende ønsker BFD at det skulle være mulig å identifisere barn- og ungdomsforskning som underkategorier av forskningsinnsatsen innenfor eksempelvis områdene sosiale forhold og helse.

I forlengelsen av det forangående punkt reises også problemstillingen hvorvidt FoU-statistikken burde kunne knyttes også til geografiske enheter. Poenget er at for en del departementer vil det være meget nyttig om statistikken kunne brytes ned på regionale og lokale enheter som fylkeskommuner og kommuner. Et særskilt ønske i denne retningen kommer fra Miljøverndepartementet som aktivt bruker forskningen som et virkemiddel i internasjonale forhandlinger eksempelvis i forbindelse med Antarktistraktaten.

Med hensyn til tilgjengeligheten av statistikken varierer synspunktene noe mellom departementene. Det er imidlertid uomtvistelig at kjennskapet til statistikken og de muligheter denne gir, står langt til bakte å ønske i enkelte departementer.

Nærings- og energidepartementet tar videre opp tilgjengelighetsspørsmålet fra en litt annen vinkling. Departementet er en flittig bruker av statistikken. Bruken av statistikken begrenses imidlertid av at den kun er tilgjengelig i skriftlig form. Dette gjør at departementet kun kan forholde seg til de tabeller som settes opp av andre - noe som fører til at departementet ikke alltid får tak på den informasjon det trenger i en konkret sak. Departementet ønsker øyensynlig, uten at departementet sier det eksplisitt, at statistikken også bør være tilgjengelig som en database som brukerne kan kople seg direkte opp mot.

Det har fra enkelte hold blitt reist spørsmål om aktualiteten av den informasjon som gis i statistikken - de syns den blir for sent tilgjengelig. Det er interessant å merke seg at dette spørsmålet overhodet ikke blir berørt av departementene til tross for at Forskningsrådet eksplisitt tar opp problemstillingen i brevet til departementene. Dette kan således åpenbart ikke være noe stort problem. Her vil vi for egen del legge til at en slik kritikk vitner om en manglende forståelse for hva som er datagrunnlaget for statistikken. FoU-statistikken baserer seg på regnskapstall. Dette vil automatisk medføre et tidsetterslep da slik informasjon sjelden er tilgjengelig før minst et halvt år etter at regnskapsåret er avsluttet. I den sammenheng vil vi også peke på at hvis man trenger informasjon raskere, vil brukeren kunne få en god approksimasjon når det gjelder den offentlige FoU-virkningsheten ved å bruke budsjettene, eksempelvis fremstilt slik det gjøres av Utredningsinstituttet i de årlige statsbudsjettanalysene som foreligger et par uker etter fremleggelsen av St.prop.1.

Også på dokumentasjonssiden fremmer departementene noen synspunkter det er viktig å merke seg. Det viktigste er et ønske om at Forskningsrådet sørger for at det foreligger en oversikt over forskningen på de aktuelle feltene som inneholder en sammenfatning av problemstillinger og resultater. Dette ønsket gjelder nasjonal såvel som internasjonal forskning. Her er det imidlertid, etter vår vurdering, grunn til å mane til forsiktighet. Hvis Forskningsrådet gir seg i kast med et slikt arbeid, bør det ha klart for seg at dette er en meget omfattende oppgave som vil legge beslag på betydelige ressurser.

Behovet for utredninger/policyanalyser

De fleste departementene finner det vanskelig å uttale seg konkret om dette. I stor grad vil Forskningsrådet få en oversikt over disse behovene ved å gjennomgå del I i denne sammenstillingen. Noen tendenser er det likevel mulig å trekke frem. For det første pekes det på at man

burde legge større vekt på å undersøke de samfunnsmessige virkningene av forskningen. Dette området er så langt forsømt.

For det andre er det et ønske fra Kulturdepartementets side at forskningen i større grad fokuserer på forskningen som kulturfaktor og forskningens relasjoner til grunnleggende humanistiske og demokratiske verdier

For det tredje trekker flere departementer frem behovet for å få utredninger som går på tvers av sektorer og disipliner. Forskningen er ofte for disiplinavgrenset til at man kan få utnyttet forskningens fulle potensiale i forhold til de problemstillinger departementene er opptatt av.

For det fjerde understreker flere departementer viktigheten av å foreta evalueringer av offentlige tiltak.

Internasjonal utvikling og internasjonale trender

De fleste departementene fremhever viktigheten av å følge med i den internasjonale utviklingen på de områder det enkelte departement har et ansvar for. Departementene er av den oppfatning at Forskningsrådet har en rolle å spille her spesielt ved å ha en overordnet oversikt over den internasjonale forskningen. Her vil dokumentasjon og sammenstilling av problemstillinger og forskningsresultater av større internasjonale satsinger være et viktig bidrag.

Flere departementer fremhever at det er en viktig oppgave for departementene selv å delta i internasjonale fora hvor spørsmål av interesse for det enkelte departement drøftes. Departementene stiller seg tvilende til om det er hensiktsmessig at Forskningsrådet fungerer som et mellomledd mellom departementene og de internasjonale arenaene.